

Keele väärtustamine ja laste keeleline kasvatamine Eesti peredes.

Muuseumimaterjalid ja tänapäeva lastevanemate
arusaamad.

Karin Konksi
Eesti Rahva Muuseum

Tartu 29. 11. 2012

Alikad

- Eesti Rahva Muuseumi (ERM) korrespondentide võrgu arhiiv (KV);
- 2010.-2012. aastatel lastevanematega tehtud intervjuud.

Materjale lapsepõlvest ja laste kasvatamisest ERMi KV arhiivis:

- Laste kasvatamisest. KV 87, 225 (Grigori Kaljuvee, 1958);
- Laste kasvatamisest tänapäeval. KV 89, 225 (Grigori Kaljuvee, 1961);
- Eesti rahvapärased laste mänguasjad. KV 225, 1105 (Grigori Kaljuvee, 1964);
- Tööharjumuste kasvatamine lastes minevikus. KV 657 (Karmen Trasberg, 1989);
- Kodu ja pere. KV 744-758, 933, 969, 1066, 1118 (Heiki Pärdi, 1993);
- Muutuv lapsepõlv. Räägime lastest! [arhiveerimata] (Karin Konksi, 2010).

Laste kasvatamine 100 aastat tagasi ja tänapäeval:

- Millised väärtuskasvatuse aspektid tõusevad esile?
- Kas ja kuidas tuleb jutuks keel ning laste keeleline arendamine?
- Kas ja mis on 100 aasta jooksul muutunud?

Kristlikud väärtused kasvatuspõhimõtete raamina 19.-20. sajandi vahetusel

“Lastele õpetati käsud, palved ja peatükid pähe. Nende abil õpetati, et ei tohi varastada, tuleb ema-isa austada, ei tohi valet tunnistada ligimese vastu jne. Nende õpetamise juures, ma mäletan, kui ema seletas üht ja teist elust võetud lugusid, kuidas sai üks või teine selle eest juba siin ilmas karistada, kui ei täitnud Jumala käskusid.”

(KV 87:524, P. Tammepuu, s. 1896, Rõngu khk.)

Titakeel

19. saj lõpp – 20. saj algus

"Laste jaoks oli loodud juba iidsetel aegadel oma pärane lastekeel. Seda lastekeelt oli lapsel kergem õppida, kuid hiljem tuli see temal jälle unustada ja lastesõnad asendada tavalise kõnekeelega." (KV 225:284-285, J. Palm, s. 1894, Kose khk.)

"Kui laps sai 5-6 aastaseks, algas võõrutamine „titakeelest“. Tavalikult ei kõnelenud ainult laps, vaid seda õpetati lapsele, sellega kõnetati last. Nüüd pidi laps hakkama keelt ümber õppima, sest lähenes kooliaeg, kus titakeelega polnud enam midagi teha. [...] 1939. aastal tuli Laiksaare algkooli ühest metsanurga talust 8-aastane poiss, kes kõneles täiesti titakeelt. Koolis oli raskusi poisil endal, oli raskusi ka õpetajal. (KV 225:219-220, E. Roosalu, Juuru khk.)

Näiteid Põhja-Eesti lastekeelest:

Kätü, patsu – käsi

lala – jalg

sim – silm

kõtu – kõht

ätt, tata – isa

em – ema

pup – puder

kak – leib, sai

oss – liha

mimm – piim

apa – vesi

äkk – mustus

nann – kartul

sopa – pesunõu

Lugema õppimine 19. saj lõpp – 20. saj algus

“Enne kooli minemist pidi lugemine ja rehendus selged olema. Kuidas keegi tahtis, üks õppis nooremalt, teine vanemalt, kuid üldiselt hakati 8-9-a. lugemist õpetama. Õpetajaks oli ema, kes ketramise kõrvalt lugemist õpetas. Ta kõrval oli laps, pilbas käes, kes ajas „üksatähti“. Raamatuks oli luterluse lauluraamat. Õpetati järgmiselt: es-i-en-a = sina, o-el-e-de = oled jne. Praegu veel imestavad vanad inimesed, kuidas lapsed üldse sel viisil lugema õppisid. “

(KV 87:44, P. Kumpas, s. 1890, Muhu)

Keele väärtustamine tänapäeva eesti peredes

- Keel kui rahvusliku identiteedi alus.
- Hea keel(t)eoskus kui “edu võti”.
- Koostöö lasteasutustega ja väärtuskasvatuse liikumine kodust välja.

Keel kui rahvusliku identiteedi alus

“Mina pean küll oluliseks, et lapsed korrektset eesti keelt oskaks ja kõneleks, sest minu arvates on eesti keel veel üks vähestest asjadest, mis üldse eestlust veel hoiab. “

(naine, s 1974, Tartu)

Tänapäeva lastevanemate ootused lasteaiale

“Minul puudub pedagoogiline haridus, mistõttu ma eeldan, et õpetajad nii lasteaias kui ka koolis on palju targemad ning osavamad vajalike asjade selgeks õpetamisel. Nemad on kursis, mida vastavas vanuses laps peaks oskama ning samuti on neil teadmised ja kogemused õppemetoodikatest, mis just vastavas vanuses lastele sobivad.” (Naine, s 1979, Tartu)

“Lasteaia suhtes ootan ma ka seda, et nad ikkagi suudaks seda keelt ja rahvust niivõrd väärtustada, et tal tekiks endal ka soov eesti keelt siiski säilitada ka pikemas perspektiivis... No mingi patriotism või nii... Pluss siis kohalikud rahvakombed ka, et neist võiks üht-teist ikka teada... Mina ei oska talle neist rääkida.” (Naine, s 1974, Tartu)

Mitte-eesti ja segapered

- Teadlik ja sihipärane keelekasvatus kodus.
- Peamiseks ootuseks lasteaedadele on lapse toetamine kohalikku keele- ja kultuurikeskkonda integreerumisel.

Kokkuvõtteks

- 19.-20. sajandi vahetusel hoolitses laste koolieelse väärtuskasvatuse eest kodu, kristlike põhimõtete ja rahvalike traditsioonide alusel. Hea keeleoskus ei kuulunud väärtuskasvatuse kesksete eesmärkide hulka.
- 20. saj. jooksul on keelest kujunenud peamine rahvuslik väärtus ja identiteedi alus. Head keeleoskust hinnatakse kõrgelt. Keele- ja kultuuripõhine väärtuskasvatus on aga suures osas liikunud kodust välja, nende väärtuste arendamist lastes oodatakse lasteaialt, pere on valmis toetama ja kaasa töötama.